

Секція проблем освіти

ЕКСПІРІЄНС-ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У ВІДКРИТОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Сорочан Т.¹, Гуржій А.², Зайчук В.³, Карташова Л.⁴

*¹Центральний інститут післядипломної освіти УМО НАПН України,
Київ, вул. Січових Стрільців, 52а,*

*^{2,3}Національна академія педагогічних наук України,
Київ, вул. Січових Стрільців, 52а*

*⁴Центральний інститут післядипломної освіти УМО НАПН України,
Київ, вул. Січових Стрільців, 52а, Інститут інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України, Київ, вул. Максима Берлінського, 9
E-mail: ¹kartashova@ua.fm, ³anprof@ukr.net*

Завдяки власному досвіду чи через навчання інших, досвід відіграє важливу роль у викладанні та навчанні в дорослому віці. Свого часу Юлій Цезар сказав: «Досвід – учитель усього» [2]. Експірієнс-технології – це сукупність технологій освіти дорослих, основою яких є опанування і застосування різних видів досвіду особистості. Виокремлення експірієнс-технологій, їх розроблення і використання дозволяє реалізувати провідний принцип андрагогіки – опори на практичний досвід у навчанні дорослих. Поєднання цифрових і освітніх технологій (EdTech) з експірієнс-технологіями в освітньому процесі відкритого університету є інноваційним кроком до поширення основної цінності освіти дорослих – забезпечення безперервності освіти, особистісного і професійного розвитку фахівців [4; 5].

Досвід – слово латинського походження, позначає знання, які суб'єкт здобуває завдяки безпосереднім контактам із дійсністю, реальністю. Як філософська категорія – фіксує цілісність і універсальність діяльності особистості, сукупність і єдність знань, навичок, почуттів, волі. Поняття досвіду розвивалось у протистоянні емпіризму та раціоналізму у діапазоні від визнання єдиним джерелом достовірного знання – до абсолютного несприйняття як джерела пізнання. Досвід характеризує механізм соціального, культурного, історичного наслідування, відкриває шлях до особистого успіху, як правило, надає переваги у просуванні до власної важливої мети [3].

У період освітніх реформ практичний досвід стає найважливішим джерелом професійного розвитку. Опрацювання досвіду інноваційної діяльності (способи набуття, навички осмислення, аналізу, узагальнення, застосування в різних умовах, передавання колегам) може розглядатись як нова інтеграційна компетентність фахівця, яка в науковому аспекті ще не набула остаточного обґрунтування. Це зумовлює необхідність у системі післядипломної освіти, зокрема, в освітньому процесі відкритого університету, застосовувати сучасні технології опанування практики професійної діяльності і навчання фахівців на основі практичного досвіду, які ми узагальнили терміном експірієнс-технології.

Експірієнс-технології органічно вписуються в контекст професійного розвитку фахівців, оскільки мотивують до аналізу й переосмислення власного досвіду та досвіду колег, зміни звичної картини світу, моделей поведінки й професійної діяльності. Вони є відповіддю на виклик зростання вимог суспільства й окремих професійних спільнот до результатів освіти та суттєво впливають на такі ключові напрями, як набуття особистістю навичок життя і професійної діяльності в цифровому світі, сприяння саморозвитку і самоосвіті, забезпечення можливостей для особистісного успіху та кар'єри. Особистий успіх, трансформація професіоналізму фахівців як реалізація місії освіти дорослих забезпечується завдяки експірієнс-технологіям шляхом утілення важливих, пріоритетних цілей-цінностей, корисних для суспільства й особистості. Різновиди досвіду носять як об'єктивний характер (історичний, соціальний), так і віддзеркалюють суб'єктивне ставлення особистості (цінний/непотрібний, значний/недостатній, перспективний/минулий, позитивний/негативний тощо). Експірієнс-технології можна представити як послідовність певних етапів: пошук необхідного досвіду, вибір необхідного зразка з-поміж багатьох варіантів досвіду, відбір та адаптація досвіду для застосування у певних умовах, відтворення досвіду і створення нового способу його застосування, рефлексія набутого досвіду [3; 6].

Важливим є розуміння експірієнс-технологій у широкому контексті EdTech. Термін «EdTech» часто використовується в якості синоніма цифрової або онлайн-освіти. Однак, слід пригадати, що «EdTech», як портманто фрази «освітня технологія», є поєднанням ІТ-засобів та освітніх практик, спрямованих на полегшення і покращення навчання [5]. У цілому це досить широке поняття, яким охоплюються форми організації освітнього процесу, програмні засоби та методики навчання, електронні освітні ресурси тощо. Тобто це явище включає цифровий та традиційний формат викладання та навчання, цифровий інструментарій, неперервно оновлюванні методики та підходи, інтеграція яких

спрямовується на підвищення ефективності освітнього процесу. Звідси витікає, що термін «EdTech» є набагато ширшим терміном онлайн-освіта.

Практика показує, що EdTech в післядипломній освіті надає педагогам нові можливості бути залученими до навчальної діяльності, не залежно від місця проживання, обирати і реалізовувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку, у тому числі, навчання на основі експерієнс-технологій [7].

Опанування досвіду починається з його накопичення. Для цього використовуються такі методи, як спостереження, опис фактів і подій, а для фіксації і представлення – скрайбінг, відеоролик, презентація, інфографіка тощо. Досвід потребує певної систематизації на основі аналізу й узагальнення. Навчання фахівців у відкритому університеті передбачає, що експерієнс-технології мають забезпечити трансформацію професійного розвитку, тобто, швидку зміну моделей професійної діяльності, ставлення до інновацій і способів їх запровадження. Передавання досвіду може відбуватися у процесі навчання і самостійної роботи. Проте опанування досвіду, його застосування і продукування в досвіді нових способів діяльності завжди процес індивідуальний.

Експерієнс-технології широко застосовуються для професійного розвитку слухачів в Українському відкритому університеті післядипломної освіти (УВУПО) [<https://uvu.org.ua>]. УВУПО – це вебпортал, цифрова екосистема професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних, керівних кадрів освіти, а також система неформальної післядипломної освіти і цифровий двійник Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ.

Застосування експерієнс-технологій у відкритому університеті показало, що більш ефективними є нелінійні форми навчання. Це означає наявність більшої кількості варіантів для вибору слухачами траєкторій власного професійного розвитку, варіативність і поєднання освітньо-професійних програм, програм підвищення кваліфікації, окремих модулів, спецкурсів, вебінарів, тренінгів та інших форм навчання. Різний зміст і методи, різні терміни проведення онлайн-занять, доступ 24/7 до навчальних матеріалів в освітньому середовищі УВУПО забезпечують задоволення освітніх потреб фахівців. У післядипломній фаховій освіті вже утвердилися такі методи: робота в малих групах, консультації, кейс-технологія, проблемне навчання, моделювання, рольова гра, вправи на формування команди, що сприяє забезпеченню освітніх потреб особистості. Популярності і поширення набули й проектні методи. Ефективні вони в ситуації, коли процес навчання забезпечує конкретний результат, який потім використовується в прак-

тичній діяльності. Особливого значення набув зворотній зв'язок аудиторії й викладача, що надає можливість отримати інформацію про результат навчання, а також визначити завдання наступного етапу професійного розвитку [3; 6].

Можливість поєднання за індивідуальним запитом різних варіантів програм, навчальних планів, курикулумів, модулів, спецкурсів, змісту, форм і методів навчання характеризує УВУПО як стохастичну інтелектуальну педагогічну систему професійного розвитку фахівців. Професійний розвиток фахівців у відкритому університеті передбачає створення ними власних моделей практичного досвіду, що є результатом запровадження експірієнс-технологій.

Така модель передбачає наявність творчого компоненту – виникнення ідеї або задуму, який буде втілюватися в практичну діяльність і стане основою нового досвіду фахівця. Ідея є стрижнем експірієнс-технології, оскільки саме вона відтворюється тими, хто переймає і поширює досвід. У педагогічній практиці найчастіше передаються саме ідеї, які лежать в основі досвіду, а не конкретні способи дій. Це пояснюється тим, що педагоги мають значний творчий потенціал, їхня діяльність споріднена з мистецтвом імпровізацією, виявом індивідуальності, прагненням до оригінальності. Тому педагоги при відтворенні досвіду обов'язково привносять елементи новизни, майже ніколи не копіюють методики в цілому або окремі способи дій.

Отже, першим кроком створення власного досвіду є знаходження ідеї, її осмислення, обґрунтування і презентація.

Наступний, другий крок до моделі власного досвіду – представлення цієї моделі. Саме він може викликати труднощі в педагогів-практиків. Моделювання передбачає виокремлення складників досвіду, встановлення структурних і функціональних взаємозв'язків між ними, характеристики умов застосування досвіду, прогноз і встановлення результатів тощо. На цьому етапі, як правило, виникає партнерство і взаємодія науковців і педагогів-практиків, розвивається консультування, менторство, застосовується супервізія.

Третій крок до створення власної моделі досвіду – це її практичне запровадження й визначення умов її функціонування. Важливо показати все розмаїття можливостей запровадження і поширення ідеї досвіду, його технологічність, відтворюваність у різних умовах. Дуже часто автори досвіду хочуть отримати виключно позитивні результати досвіду. Проте дуже важливим має стати передбачення й аналіз негативних наслідків з метою запровадження компенсаторних заходів для зменшення відповідних ризиків.

Четвертий, завершальний крок створення власної моделі досвіду передбачає її апробацію і відтворення. Досвід буде тим більше цін-

ним, чим ширше він може бути запровадженим. Наразі в освіті абувають поширення неформальні об'єднання, громадські організації, взаємодія у соцмережах. Усі ці канали можуть сприяти поширенню досвіду.

Таким чином, експірієнс-технології забезпечують практичну спрямованість навчання фахівців, створюють передумови опанування досвіду професійної діяльності, створення власних моделей досвіду. У відкритому університеті експірієнс-технології застосовуються у широкому контексті EdTech і забезпечують нелінійність професійного розвитку фахівців на основі формування множинних індивідуальних освітніх траєкторій.

Література

1. EdTech. Education Technology: What Is EdTech? A Guide. <https://builtin.com/EdTech/EdTech-companies>
2. Experience and Adult Learning <https://granite.pressbooks.pub/teachingandlearninginadulthood/chapter/experience-and-adult-learning/>
3. Sorochan T. M., Bondarchuk O. I., & Olifira L. M. (2020). Experience-technologies in the development of information readiness of pedagogical employees for the performance of their professional activities. *Information Technologies and Learning Tools*, 76(2), 279–289. <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3627>
4. Гуржій А. Цифрове навчальне середовище нового покоління: екосистема для суб'єктів освітнього процесу / Л. Карташова, А. Гуржій, Т. Сорочан // Сучасні досягнення в науці та освіті : зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф., 1–8 листопада 2021 р., м. Нетанія (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2021. – С.63-66.
5. Карташова Л. А. Цифрове навчальне середовище наступного покоління: як буде виглядати екосистема навчання після ери LMS / Л. А. Карташова, Т. М. Сорочан // Інформаційні технології в професійній діяльності : матеріали XIV Всеукр. наук.-практ. конф. – Рівне : РВВ РДГУ, 2021. – С. 19-22.
6. Розвиток професійного досвіду викладачів вищих педагогічних навчальних закладів на етико-естетичних засадах : монографія / Г. Г. Філіпчук та ін. ; за наук. ред. Л. Б. Лук'янової ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих – Київ : Талком, 2016. – 271 с.
7. Сорочан Т. Український відкритий університет післядипломної освіти: цифрове навчальне середовище нового покоління / Т. Сорочан, Л. Карташова, Т. Шеремет / Сучасні досягнення в науці та освіті : зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф., 1–8 листопада 2021 р., м. Нетанія (Ізраїль). – Хмельницький : ХНУ, 2021. – С. 59–63 (126 с.)